

Nr 850

Av fru Sundberg m. fl., angående miljövärdan.

(Lika lydande med motion nr 672 i Första kammaren)

Under mycket lång tid har vår fysiska miljö varit utsatt för omfattande ingrepp som mer eller mindre förändrat densamma. Det förhållandet att såväl landskapsbilden som växt- och djurlivet genomgått en mycket kraftig omgestaltning har av de allra flesta accepterats såsom en naturlig förutsättning för ett stigande välstånd. Under senare tid har det emellertid i allt högre grad kommit att framstå som uppenbart att miljön har en mycket stor betydelse för vår fysiska och psykiska hälsa. Det finns i dag all anledning att fråga sig om de miljöförändringar som vi genomför inte i själva verket kommer att leda till en sänkt levnadsstandard. För den moderna människan har det tett sig naturligt att i första hand ta hänsyn till näringslivets krav på en effektiv produktionsapparat och först i andra hand beakta vad vi oftast betecknar som trivselproblem. Det torde emellertid vara ställt utom tvivel att ett fysiskt och psykiskt välbefinnande är en väsentlig komponent i det som vi sammanfattar i uttrycket levnadsstandard.

Om det är svårt att bedöma levnadsstandarden med utgångspunkt från de konsumtionsvaror som vi förbrukar, är det i än högre grad svårt att bedöma i vilken omfattning förändringarna i vår miljö påverkar vår levnadsstandard. Storstaden med sin avsaknad av öppen natur, den av avgaser uppblandade luften samt det förorenade vattnet innebär en väsentligt försämrad arbetsmiljö i förhållande till den som landsbygden kan erbjuda.

Då vi emellertid av skilda skäl måste acceptera den samhällsform som innebär ett hopträngande i större eller mindre tätorter, är det av största vikt att samhällsplaneringen ändock tar hänsyn till behovet av en trivsam miljö. Det vore en överdrift att påstå att inte åtgärder har vidtagits för att råda bot på de värsta missförhållandena, men ännu återstår mycket att göra. Endast genom investeringar i en förbättrad miljö kan det bli möjligt att till fullo tillgodogöra sig morgondagens tekniska och ekonomiska utveckling.

Under senare år har uppmärksamheten riktats på de oroande förändringar av omgivningens kemiska och fysikaliska egenskaper som uppstått i det moderna samhället. Det är inte endast fråga om indirekt nedsmutsning av marken, vattnet och luften. Många främmande ämnen som användes för att höja produktionen har upplagits av växter och djur och sprides nu vidare

i det biologiska systemet. En del av dessa kemisk-fysikaliska miljöförändringar kan vi utan svårighet hänföra till vissa olika produktionsprocesser, medan andra förändringar däremot tycks ha sin orsak i själva folkomflyttningen. Vi kan redan nu spåra en viss obalans, uppkommen genom att naturens urvalslagar rubbats, men kan inte bevisa vart den leder.

I takt med industrialiseringen och urbaniseringen omvandlas det svenska landskapet. Även om det ännu kanske inte märks så mycket är det stora arealer som årligen förändras. Det är framför allt åkerarealen som man för att finna en alternativ användning omvandlar till skogsmark. Stora delar av det öppna landskapet kommer successivt att förändras till ett slutet, mörkare skogslandskap, vattensystemen kommer att regleras, sjöar och vattendrag blir recipienter för reningsverk och därmed dömda till en förslamning och en för tidig död.

Naturen måste i morgondagens samhälle i högre grad än vad som nu är fallet betraktas inte endast som en produktionsfaktor för det direkta näringslivets behov utan även i hög grad som en av de värdefullaste fritids- och rekreationsmöjligheterna. Lika angeläget som det är att nationalparker och naturreservat skapas på därför lämpliga områden, lika naturligt borde det vara att bevara och vårda närområden av ostörd natur för befolkningens dagliga friluftsliv och rekreation. Promenadvägar, cykelstigar, badplatser, skidspår och strövområden måste på ett tidigt stadium beaktas i planläggningen av befolkningscentra.

De sociala aspekterna på naturvården har under senare år vuxit allt starkare och lett till en rad statliga utredningar i syfte att skapa ett bättre förhållande. Det torde emellertid vara en betydligt svårare uppgift att reparera de skador som åstadkommes än att genom en riktig planering förhindra att miljöskadorna uppstår. En exploatering av våra naturtillgångar borde därför icke få ske med mindre än att exploateringen ingår som ett led i en framtidsplan som gjorts med hänsynstagande till de förhållanden under vilka samhället skall få utvecklas. Någon sådan målsättning på lång sikt finns icke i dag i vårt land.

Det råder under nuvarande förhållanden en kraftmätning mellan skilda intressen, t. ex. de som anser att vår framtida energiförsörjning skall tillgodoses genom utbyggnad av kraftverk i de svenska älvarna och de som menar att morgondagens energikällor i första hand kommer att vara atomkraftverken.

Tätorterna runt våra stora sjöar Vänern, Vättern och Mälaren håller på att genom sina reningsverk utnyttja dessa sjöar som recipienter för avloppsvatten. Det förhållandet att någon höggradig rening inte förekommer medför stora risker för friskvattenförsörjningen. Detta är så mycket mer allvarligt som ett av morgondagens stora problem torde bli behovet av stora råvattentäkter för dricksvattenförsörjningen av städerna. Dels måste det här bli fråga om en mer höggradig rening än den nuvarande, dels kan det

bli nödvändigt att förbjuda utsläppet i dessa sjöar, vilket skulle medföra att det renade avloppsvattnet i täckt ledning måste transporteras till kusten. Behövligheten av ett sådant avloppssystem bör snarast kartläggas och den tekniska projekteringen därefter utan dröjsmål igångsättas.

Vid anläggande av starkt förorenande industrier utefter kustlandet måste även beaktas att Östersjöns kapacitet som recipient för avloppsvatten inte är obegränsad.

De luftföroreningar som förekommer i vårt land är i huvudsak koncentrerade till de större tätorterna och hänför sig i mycket hög grad till ofullständiga förbränningar från industrier, motorfordon och uppvärmningsanordningar. I särskilt hög grad är de föroreningar besvärande som härrör från energiutvinning genom utnyttjande av fossila bränslen. Men även på rena landsbygden förekommer naturligtvis luftföroreningar; inte minst genom mekaniseringen av jordbruket tilltar dessa i omfattning.

Den form av luftföroreningar där man hittills nått bästa reningsresultatet torde vara de industriella förbränningarna. Men de anordningar som användes för förebyggande av luftföroreningarna inom industrien är till sin konstruktion ofta känsliga för tekniska störningar, vilket kan leda till allvarliga skador. Så är t. ex. förhållandet med de avgasrenare som användes inom den kemiska industrien. Funktionsfel i reningsverket kan under ogynnsamma förhållanden medföra mycket svårbemästrade skador på djur- och växtlivet inom stora områden. För livsmedels- och cellulosaindustrien är det framför allt de illaluktande ämnena som ger de största bekymren; de innebär även om de ej är giftiga allvarliga miljöstörningar. Beträffande uppvärmningsanordningar för bostadshus och övriga byggnader medför naturligtvis en övergång till fjärrvärmeverk med relativt höggradig förbränning av avgaserna en förbättrad situation. Men fortfarande utgör uppvärmningen en av de svåraste föroreningsorsakerna. Den tilltagande motortrafiken har medfört att tätorterna utsätts för luftföroreningar av sådan omfattning att de ofta tangerar en omedelbar förgiftningsfara. Därför intager redan nu problemet med bilavgaserna en dominerande ställning inom luftföroreningarnas områden. Statens luftvårdsnämnd, som bl. a. utrett verkan av luftföroreningar genom bilavgaser, pekar på att omedelbara åtgärder är påkallade om vi skall kunna erhålla en acceptabel luftkvalitet.

Det moderna jordbruket har medfört att naturen tillförts preparat av skilda slag i en utsträckning som kan rubba den biologiska balansen. Det är naturligt att de ekonomiska fördelar som användandet av kemiska preparat innebär inte kan förbises då det gäller en näringsgren av jordbrukets omfattning. Å andra sidan kan kortfristiga ekonomiska fördelar medföra långvariga skadeverkningar. De ekologiska problem som bekämpningsmedlen skapar har lett till ett ständigt behov av allt giftigare ämnen och kan på lång sikt leda till så resistent parasiter, att bekämpningarna icke ger tillfredsställande resultat. Avvägningen mellan vad som är motiverat med

hänsyn till önskvärdheten av ett gott ekonomiskt utbyte och vad som icke kan tillåtas med hänsyn till rubbning av den biologiska balansen kan icke avgöras utan mycket ingående studier. De enorma forskningsproblem som detta medför måste lösas gemensamt med forskare inom andra nationer, om tillfredsställande resultat skall kunna uppnås.

Atomåldern har medfört en nedskräpning av ny art genom det radioaktiva stoff som nedfallit efter kärnvapenproven. Även om nedskräpning av detta slag ännu icke nått sådana proportioner att den tangerat den hälsovådliga gränsen har dessa ämnen på grund av sin speciella art blivit föremål för mer ingående observation än kanske någon annan form av nedskräpning. De aktiva insatser som gjorts på detta område borde med fördel kunna vara normgivande för andra former av miljöskador.

De här redovisade störningarna är endast typexempel. Om listan skulle göras fullständig skulle den upptaga en lång rad störningar, som alla har det gemensamt att de är en produkt av vår strävan mot ett effektivt samhälle med hög materiell standard.

Det finns anledning befara att de flesta miljöproblem kommer att växa i takt med, ja, kanske snabbare än den tekniska utvecklingen. Våra möjligheter att råda bot på detta missförhållande ligger i första hand i en ökad forskning för att klarlägga hur olika föroreningar och störningskällor påverkar den mänskliga organismen. Det är givet att det här inte blir frågan om enstaka och isolerade störningar; oftast är det en kombination av otaliga källor på en gång. För den moderna samhällsplaneraren finns det en lång rad frågor som han alltid måste ställa sig.

Om vi i framtiden skall kunna klara dessa problem erfordras en kontinuerlig bevakning av alla med miljövården sammanhängande frågor. Det synes oss därför angeläget att på miljöområdet tillsätta en arbetsgrupp av experter som fortlöpande får bevaka utvecklingen på detta område.

Expertgruppen bör få till uppgift att bedriva studier såväl i vårt land som utomlands för att tillgodogöra sig de rön som göres på området.

Med stöd av ovanstående hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära tillsättandet av en expertgrupp för kontinuerlig bevakning av frågor som sammanhänger med en god miljövård.

Stockholm den 26 januari 1967

Ingrid Sundberg (h) *Carl Eric Hedin (h)* *Gunnar Oskarson (h)*

Rolf Eliasson (h)

Carl-Wilh. Lothigius (h)

i Moholm
